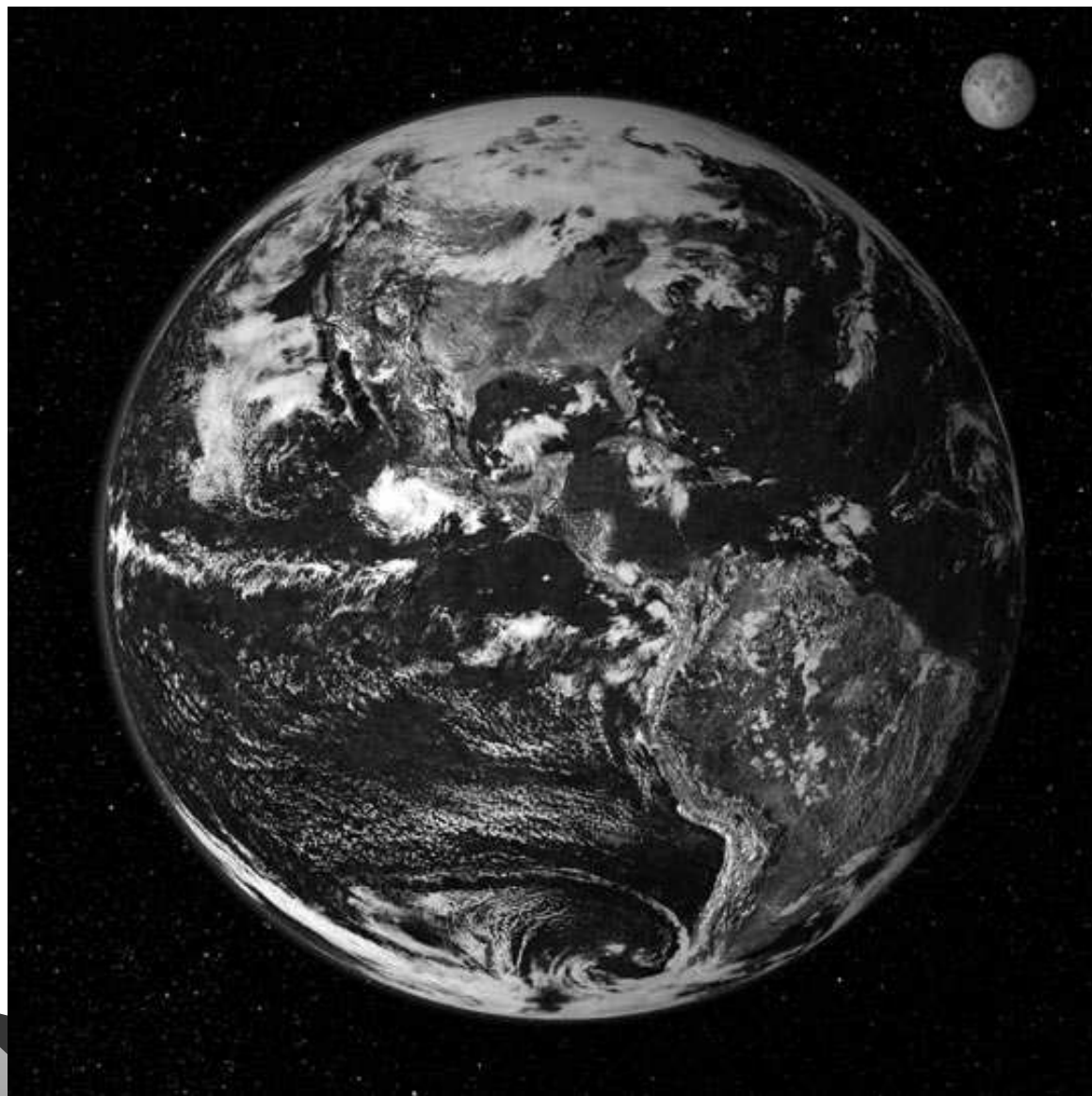
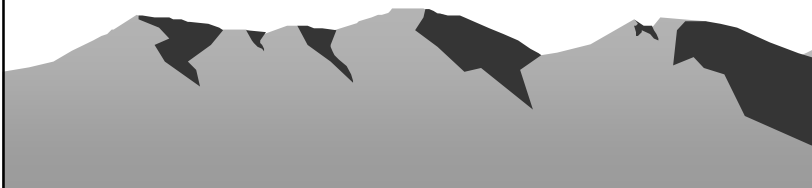
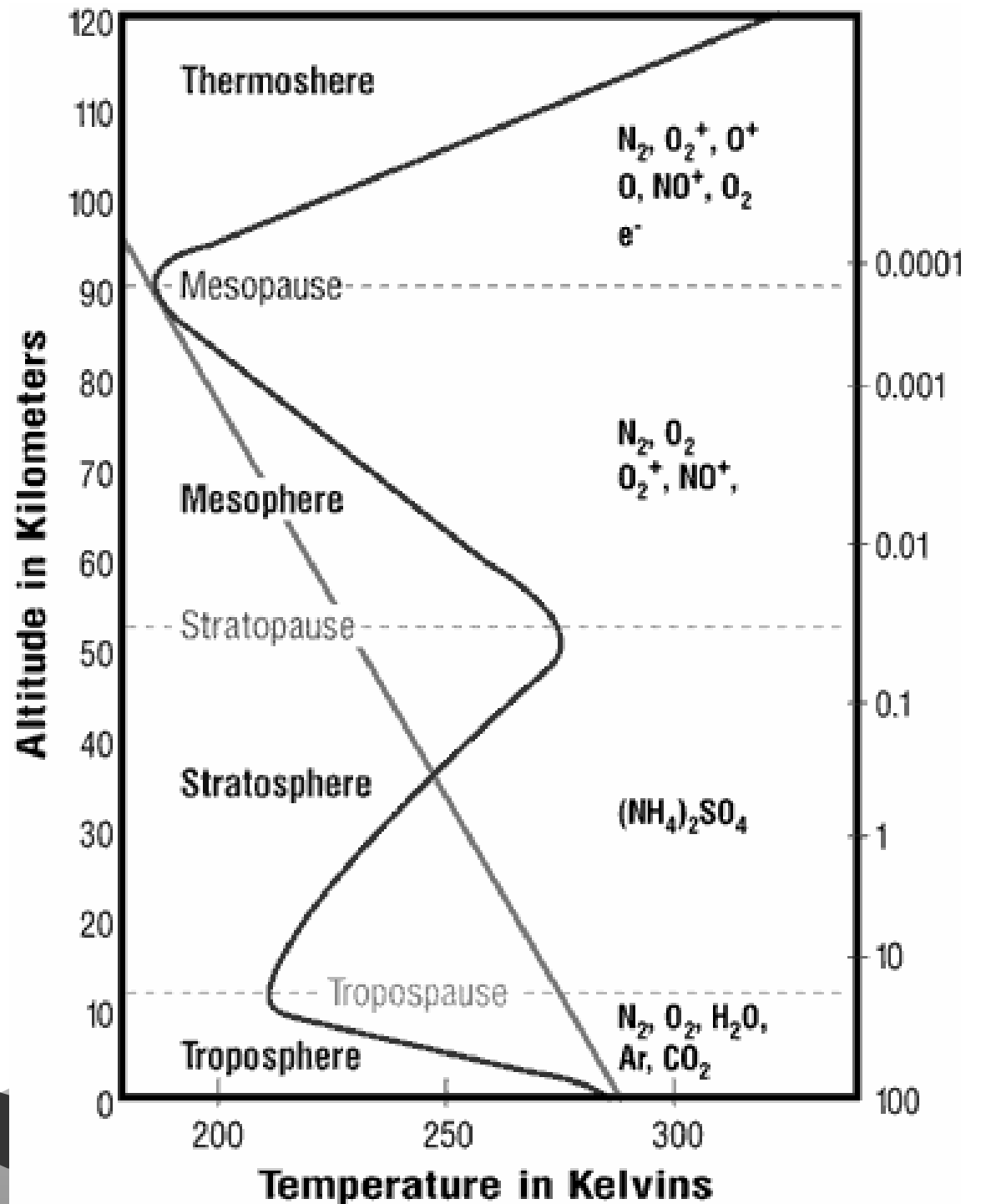

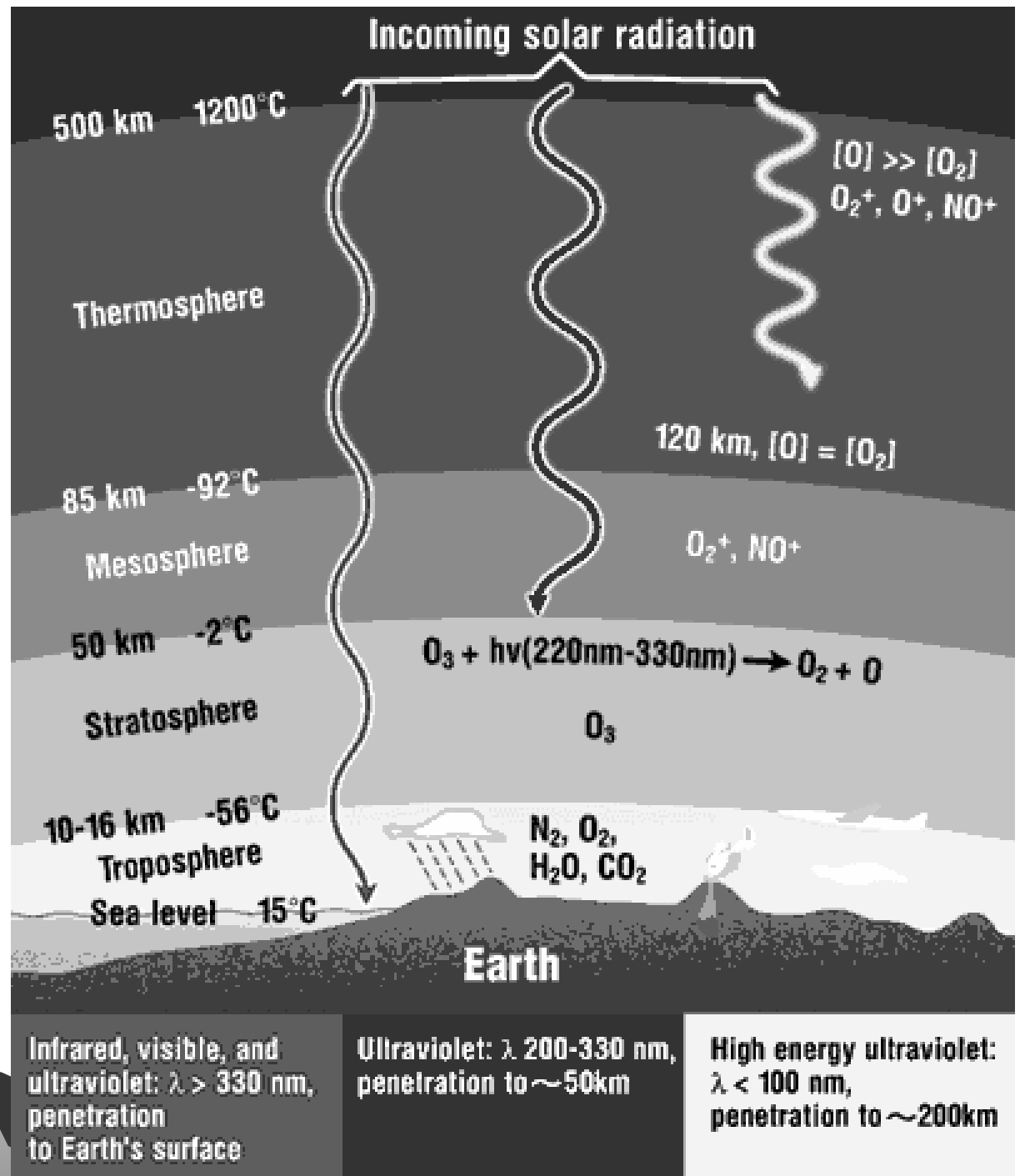
Atmosféra

Struktura atmosféry

Absorbce Slunečního záření v atmosféře

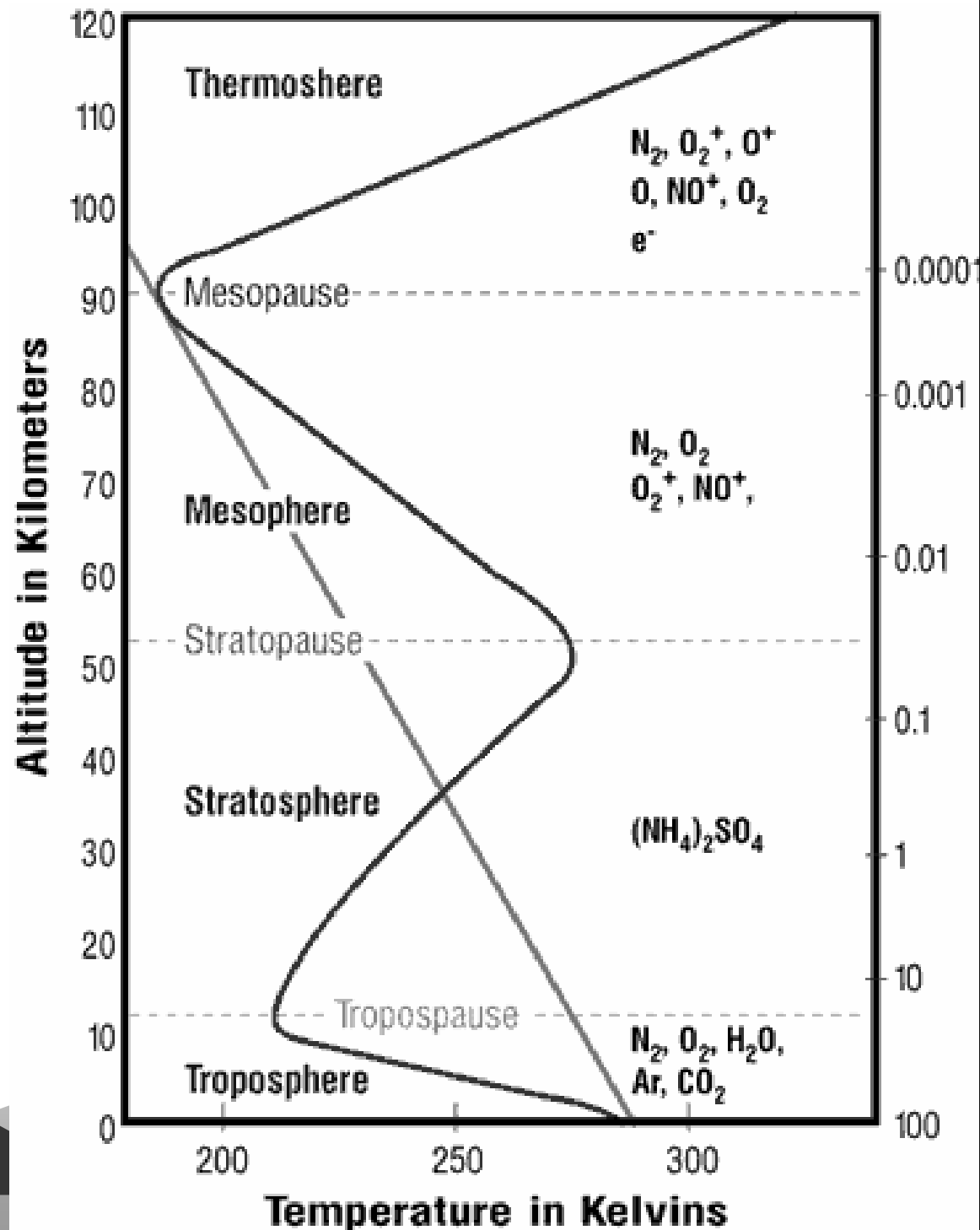
Chemické reakce v atmosféře

V zemské kůře dochází k redukčním reakcím
V atmosféře a v kontaktu s atmosférou dochází k oxidaci
Biota obnovuje s pomocí slunečního záření oxidant (O_2)

Většina reakcí se odehrává v troposféře
Produkty jsou „vymyty“ srážkami

Stratosféra – dusík, kyslík – ozon (absorbuje většinu UV záření)

Vyšší části – vysoce nabité iony a radikály

Složení

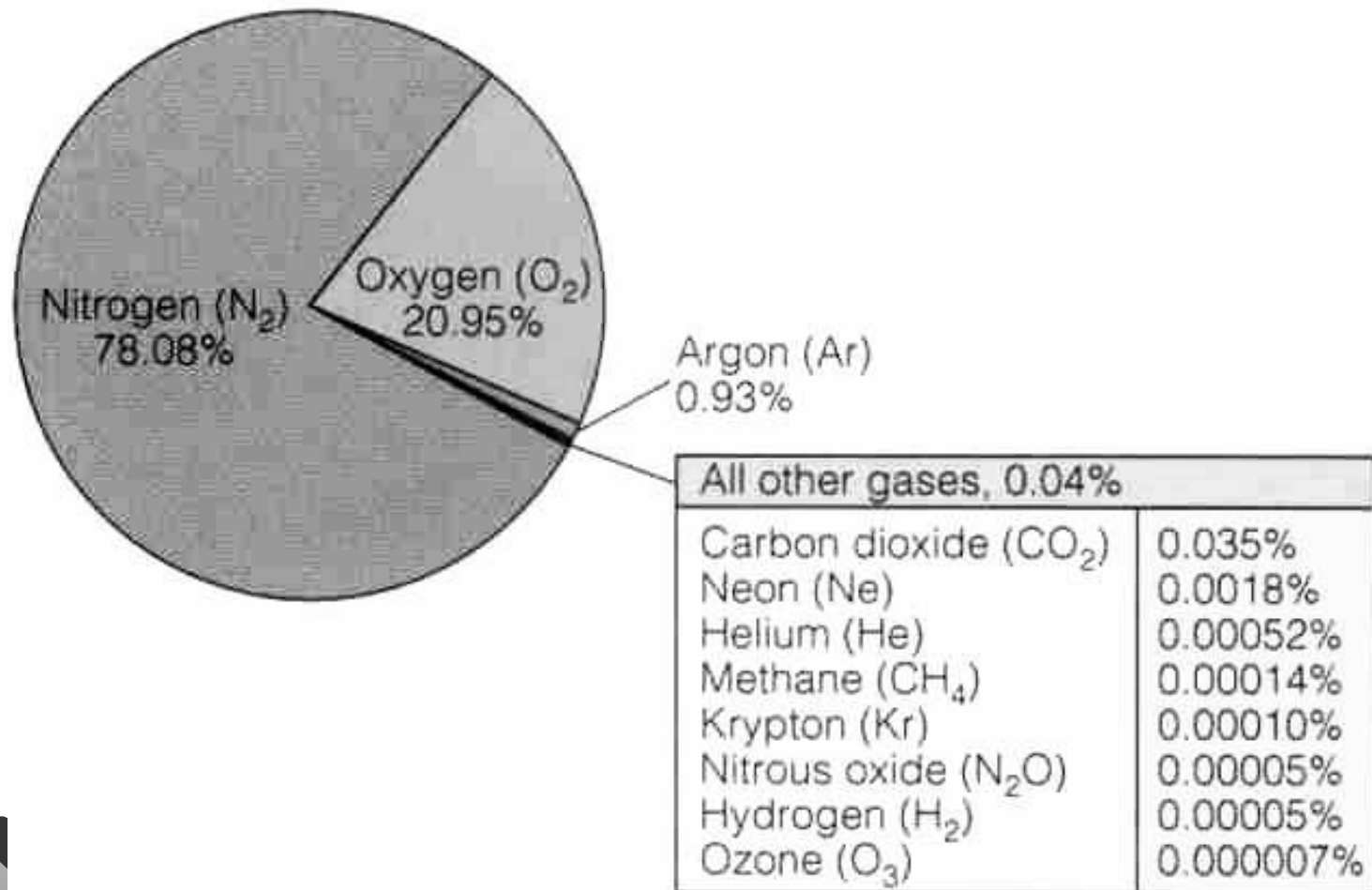
Struktura a vývoj atmosféry

troposféra

stratosféra

mesosféra

termosféra

Složení čisté atmosféry

Plyn	Koncentrace (ppm)	Doba zdržení	cyklus
Ar	9340	---	Žádný
Ne	18	---	Žádný
Kr	1.1	---	Žádný
Xe	0.09	---	Žádný
N ₂	780,840	10 ⁶ let	Bio&mikrobiol
O ₂	209,460	10 let	Bio&mikrobiol
CH ₄	1.65	7 let	Bio&mikrobiol
CO ₂	332	15 let	Antropogenní&bio
CO	0.05-0.2	65 dnů	Antropogenní&chemický
H ₂	0.58	10	Bio&chemický
N ₂ O	0.33	10 let	Bio&chemický
SO ₂	10 ⁻⁵ – 10 ⁻⁴	40 dnů	Antropogenní&chemický
NH ₃	10 ⁻⁴ – 10 ⁻³	20 dnů	Bio&chemický
NO + NO ₂	10 ⁻⁶ – 10 ⁻²	1 den	Antropogenní&chemický
O ₃	10 ⁻²	?	chemický
HNO ₃	10 ⁻⁵ – 10 ⁻³	1 den	chemický
H ₂ O	různá	10 dnů	Fyz.-chemický
He	5.2	10 let	Fyz.-chemický

Prostředí chemických reakcí

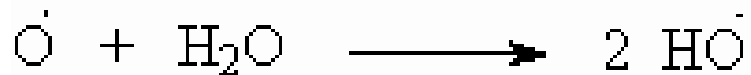
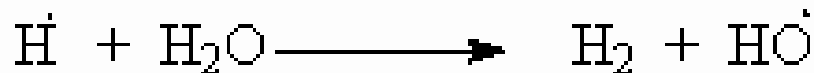
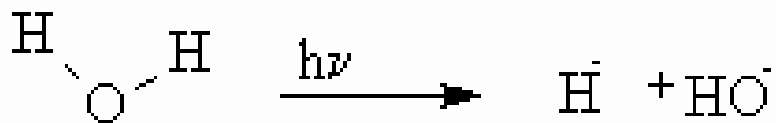
V plynné fázi

Na povrchu prachových částic (malý význam, krátká doba zdržení)

Ve vodných roztocích (kapky vody; acidobazické)

Nejdůležitější

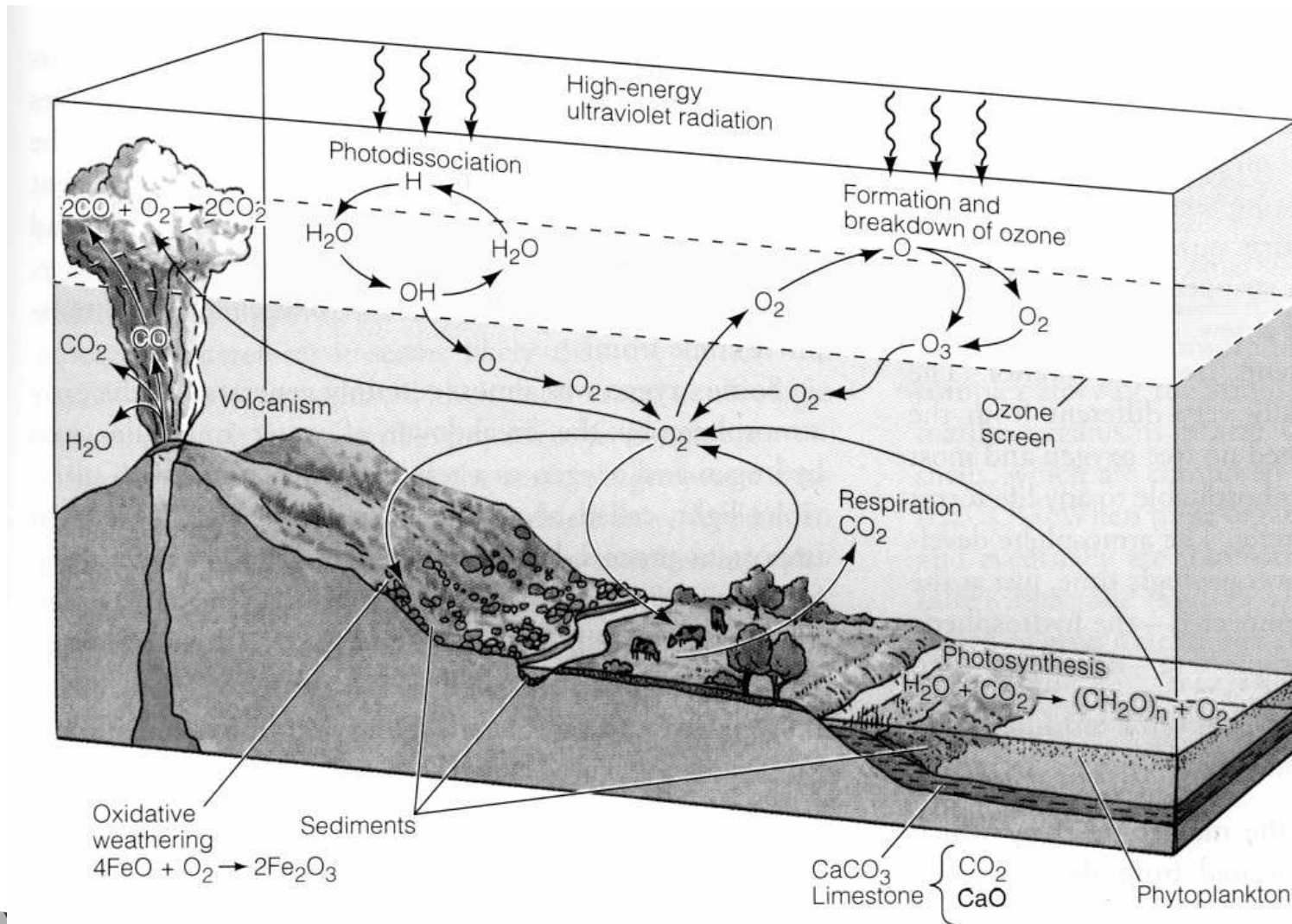
Hydroxylový radikál

OH•	Molekul/cm ³
Léto - den	5-10 × 10 ⁶
Zima - den	1-5 × 10 ⁶
Noc	< 2 × 10 ⁵

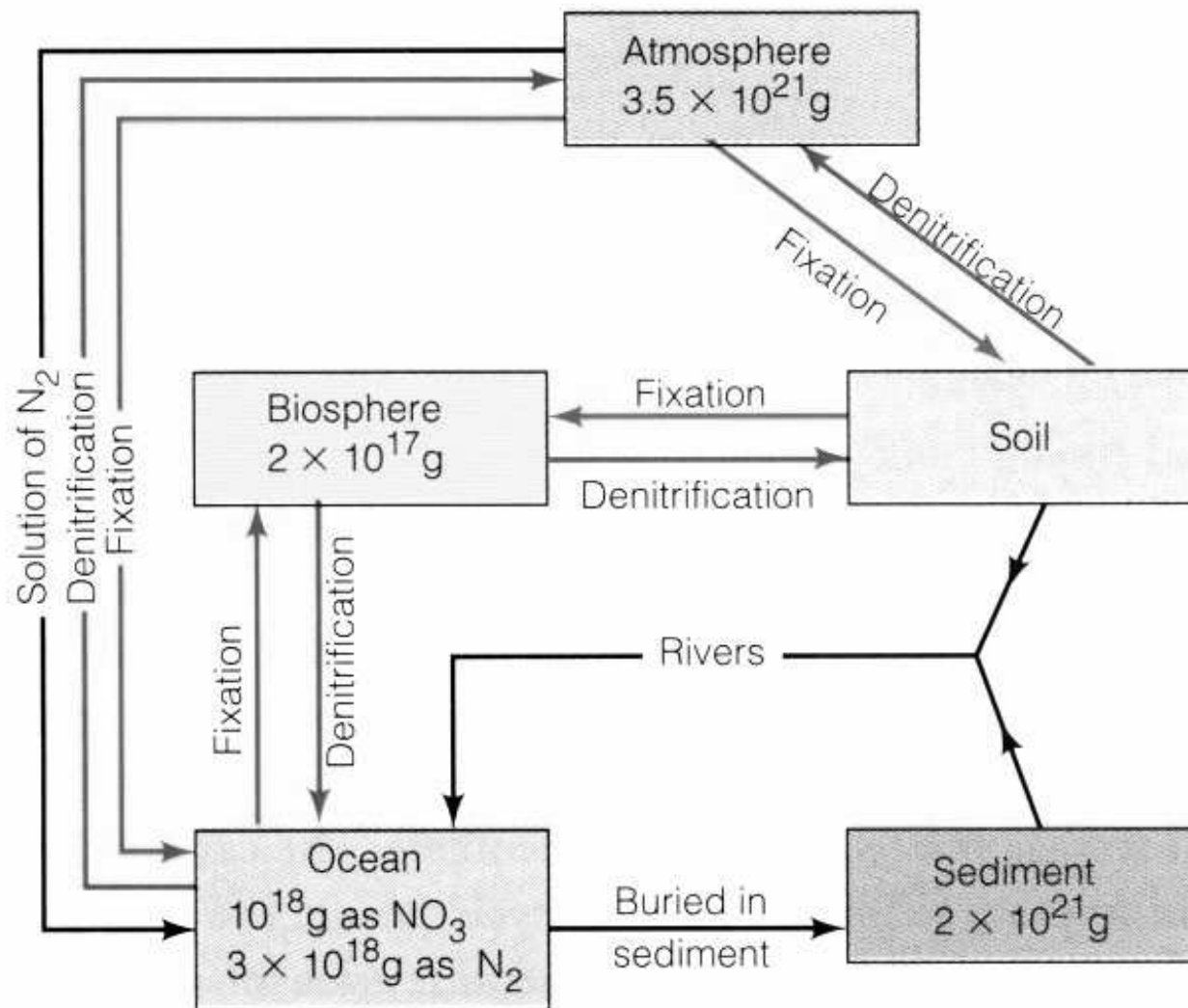
Výsledek procesů: konstantně 10 milionů hydroxylových radikálů/cm³ v povrchové vrstvě

Cyklus kyslíku

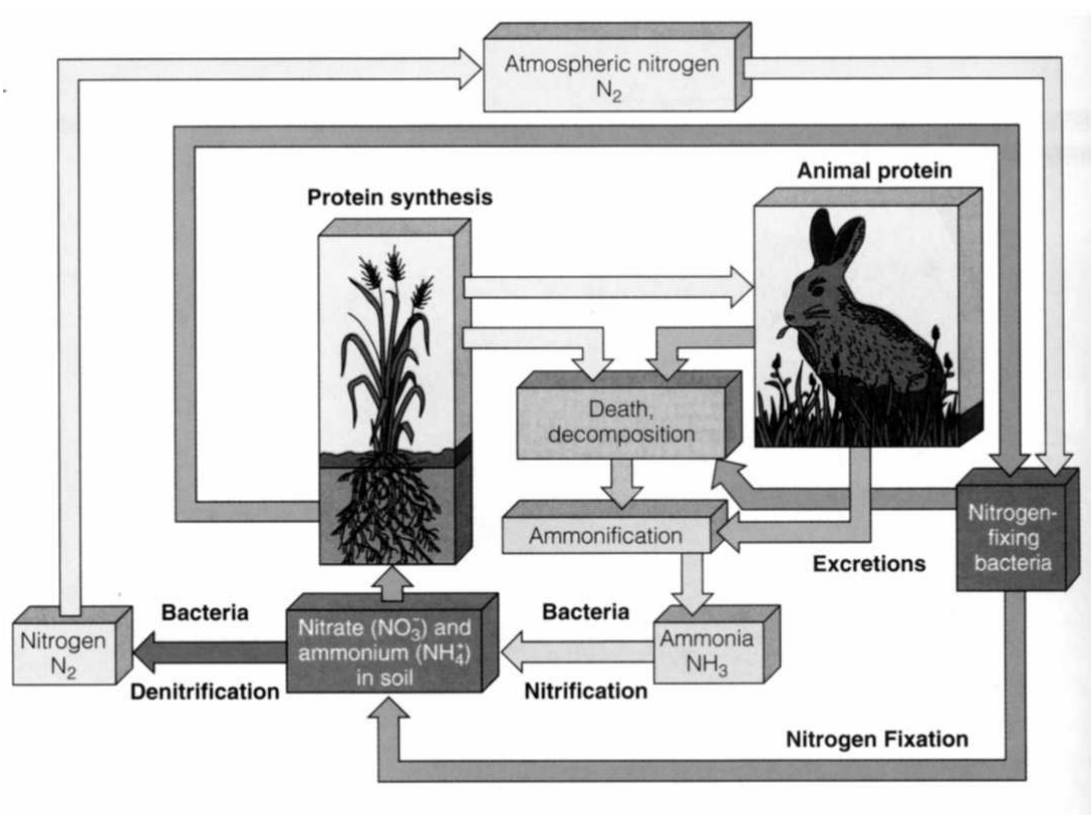

Cyklus dusíku

Cyklus dusíku

Aminokyseliny jsou důležitými sloučeninami všech živých organismů ($-NH_2$ skupiny; bílkoviny).

Dusík ve třech formách:

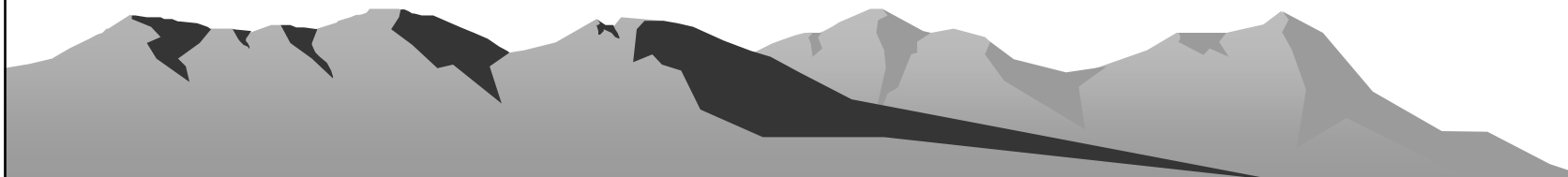
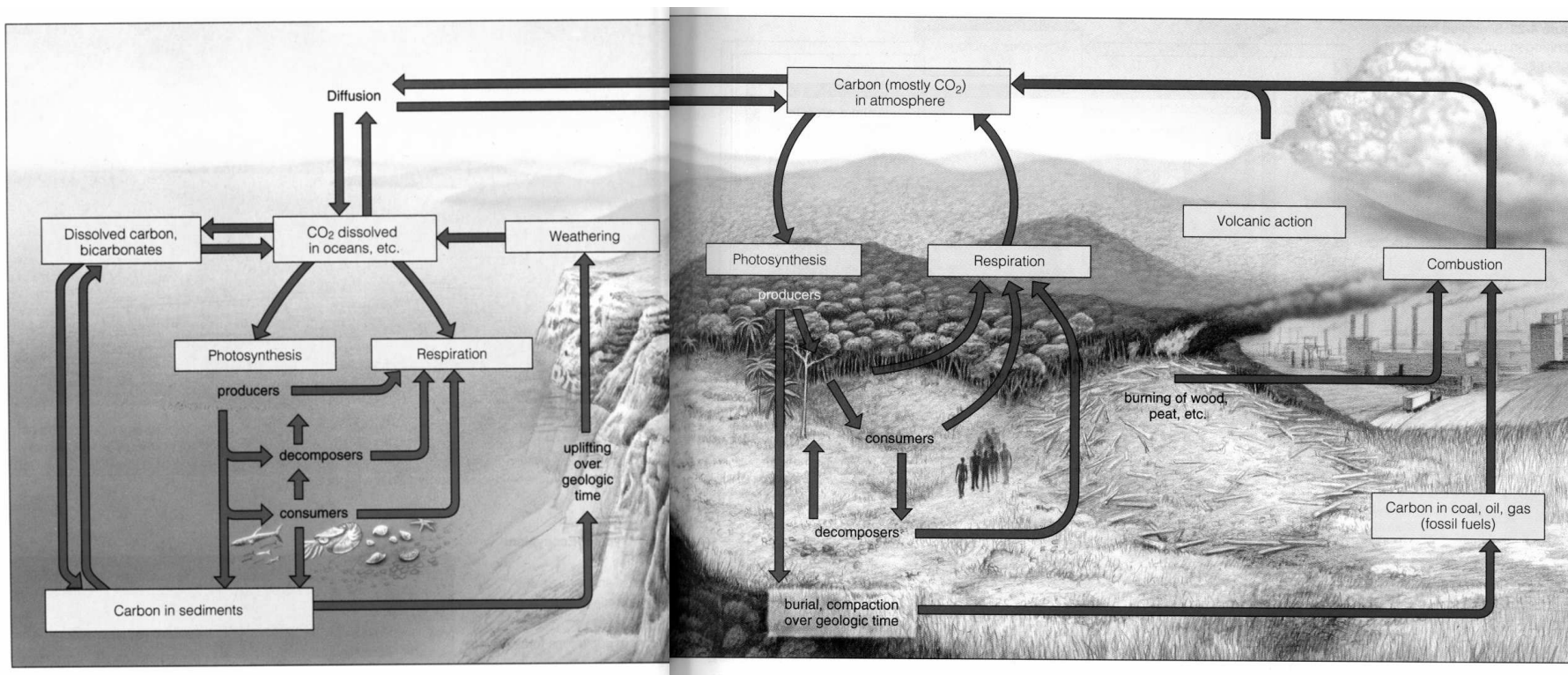
- plynný jako prvek N_2
- v redukované podobě jako amoniak NH_3
- v oxidované podobě jako dusičnanový NO_3^- ion

Pouze jako redukováný se zúčastňuje biochemických reakcí. N_2 nemůže být přímo využíván organismy. Největším rezervoárem dusíku je atmosféra: 78 %

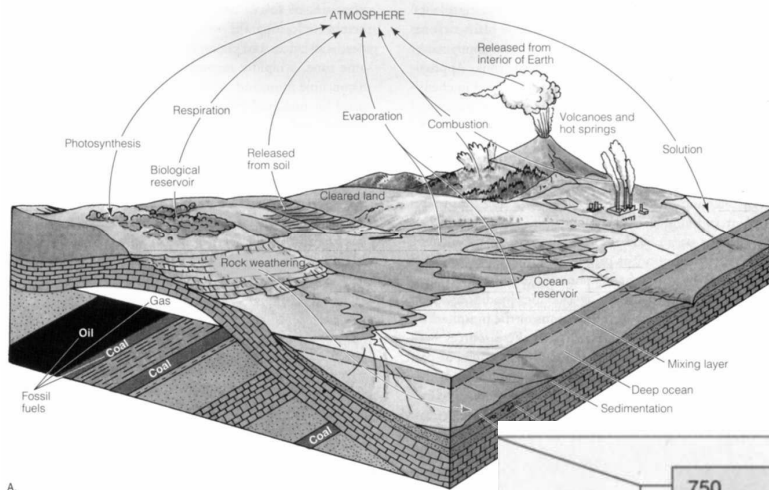
Člověk:

- spalování paliv (vznik NO za vysokých teplot z N_2 a O_2), ten se dále oxiduje na NO_2 a s vodou tvoří HNO_3 (kyselý déšť)
- N_2O (skleníkový plyn) uvolňován bakteriemi ze zemědělských odpadů
- uvolňování z půdy zavlažováním, vypalováním pralesů
- hnojení a komunální odpad ($\rightarrow$ řasy)

Cyklus uhlíku

Cyklus uhlíku

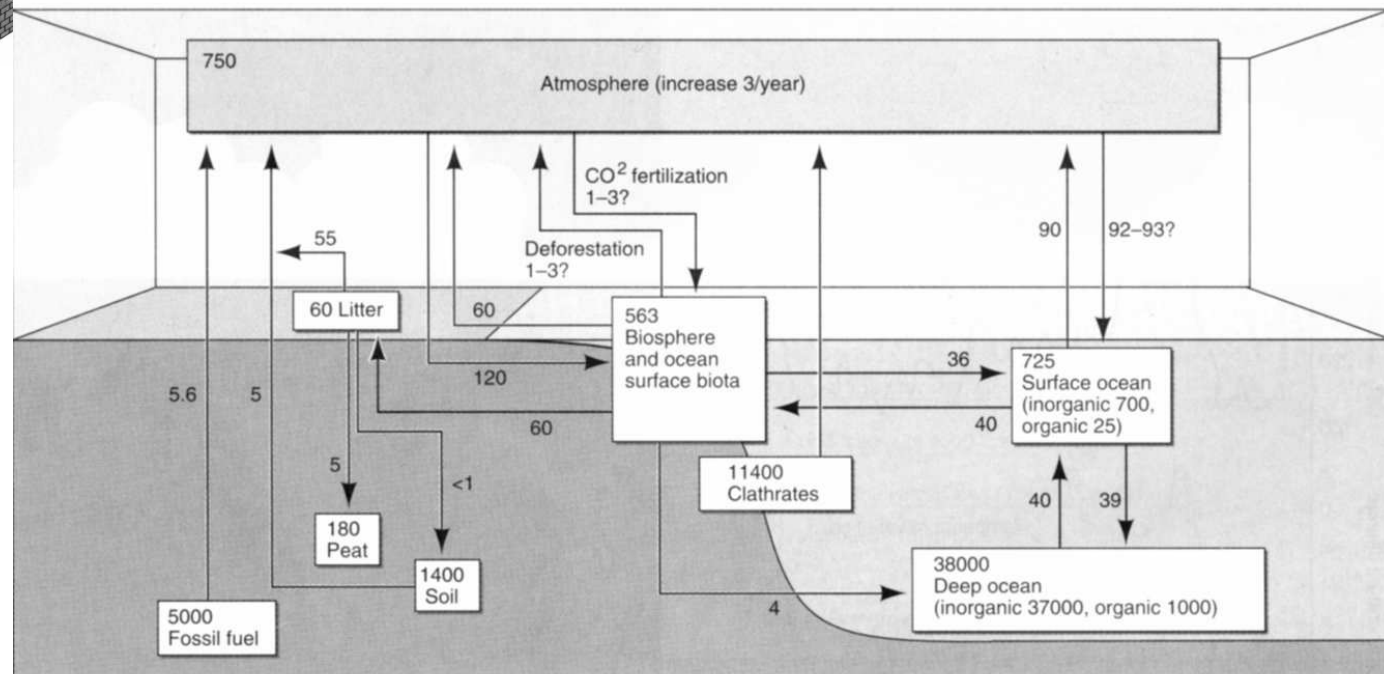
Uhlík se nachází ve všech velkých systémech a rezervoárech

- **Biosféra:** základní stavební částice živých organismů
- **Litosféra:** vápencové horniny, fosilní paliva (uhlí, ropa, podzemní plyn), klatráty (komplexy CH₄ a vody v sedimentech)
- **Hydrosféra:** (rozpuštěný CO₂ a karbonátové látky)
- **Atmosféra:** (CO₂, CH₄ ...): 0,036 %

Největším rezervoárem uhlíku jsou oceánské a pevninské sedimenty.

Člověk:

- do atmosféry 6 miliard tun ročně spalováním fosilních paliv
- kolem 2 miliard tun ročně odlesňováním (dva důsledky: místo přirozené spotřeby CO₂ z atmosféry produkce CO₂ do atmosféry)

Toto množství se zdá malé ve srovnání s ostatními toky. Dlouhodobá přirozená celková nevyrovnanost toků je pravděpodobně menší než 1 miliarda tun C ročně = zásah člověka obrovský.

Ledové doby

Ledové doby

**Minulých několik milionů let –
početné cykly ochlazení a teplení
superponovány na celkové
chladnutí**

**Glaciace – pokles teploty o několik
stupňů na dlouhou dobu –
rozšíření ledovců – doby ledové**

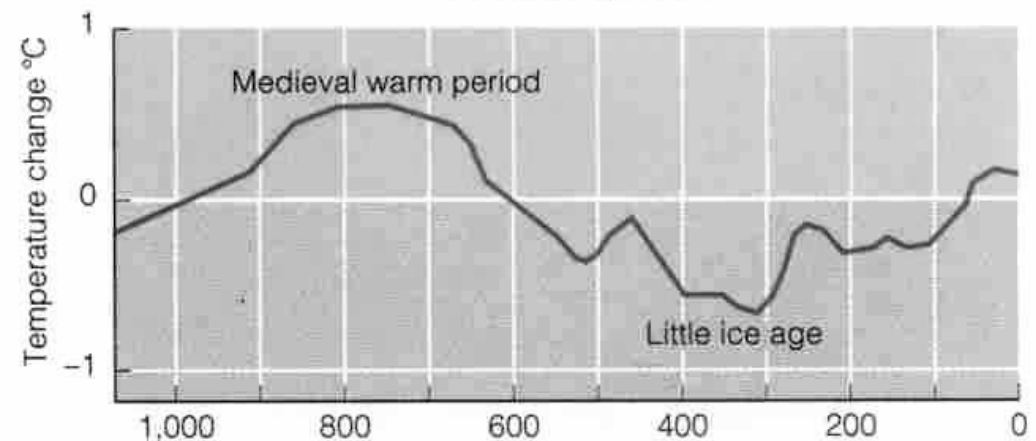
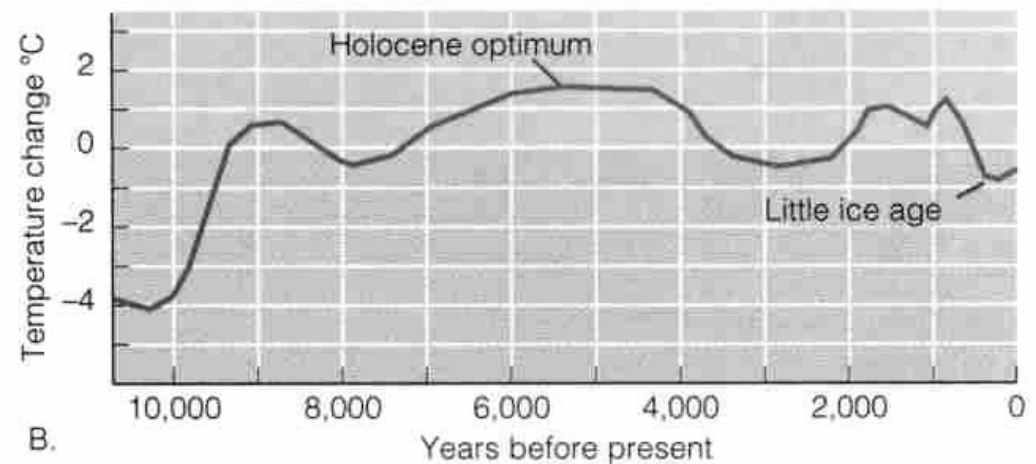
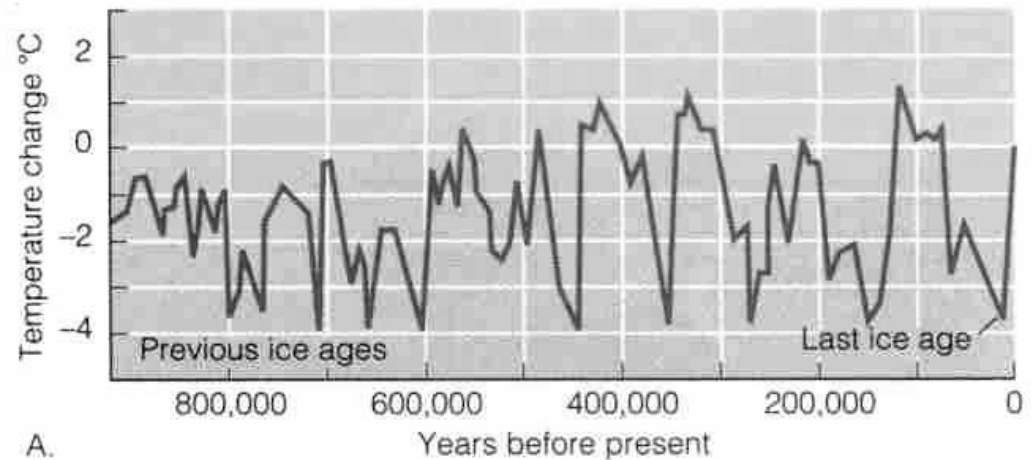
**Teplejší období – doby meziledové
– interglaciály**

**Pleistocén (1,6 mil. let)– více než 20
cyklů s opakováním 20 000 až
40 000 let s extrémními minimy
každých 100 000 let**

**Ledové doby se odehrávaly už
před 2,3 miliardami let.**

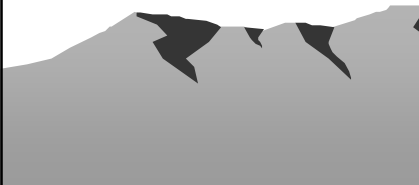
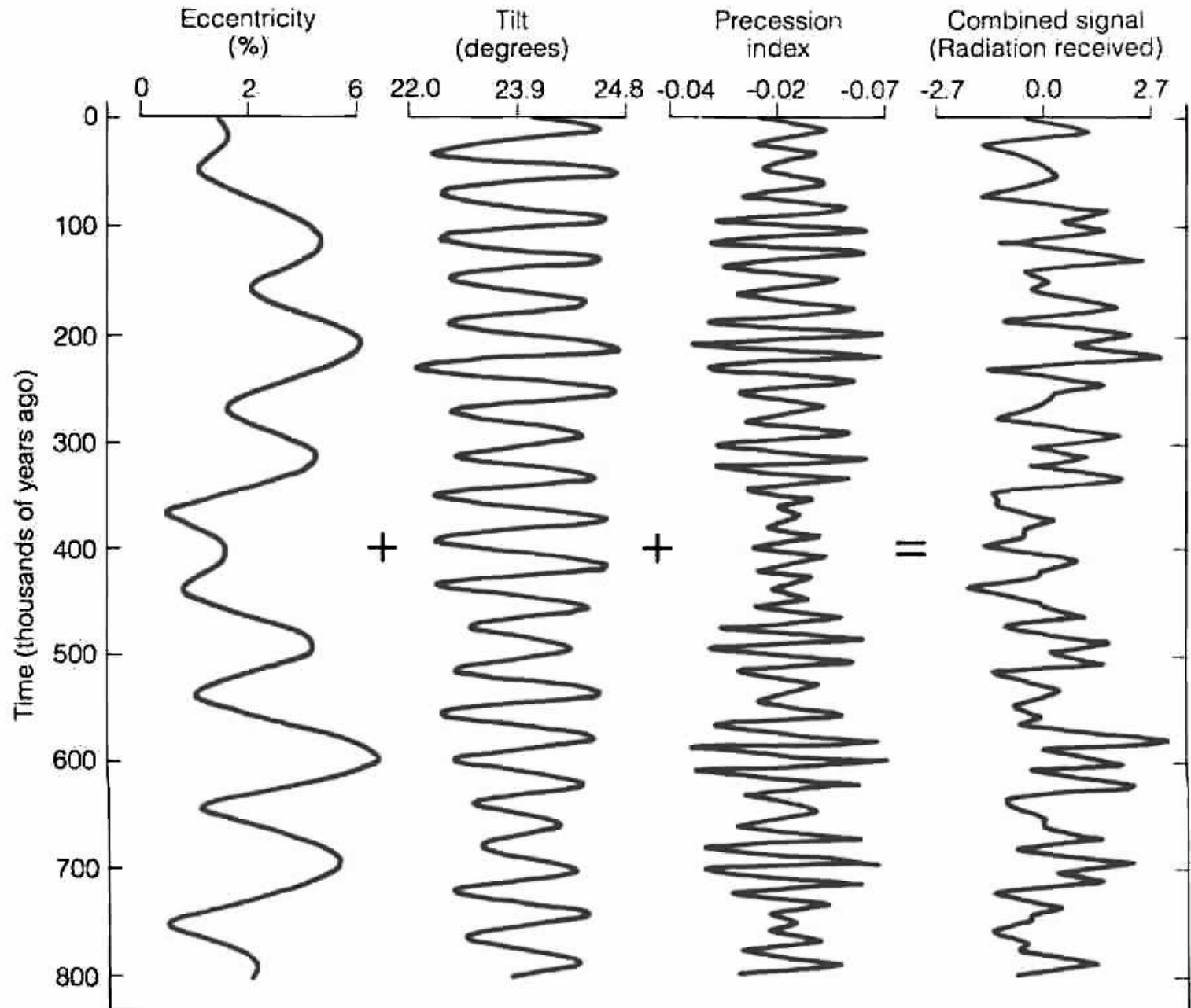
**Dnes zabírají ledovce kolem 10 %
povrchu (z toho 84 %
v Antarktidě).**

V minulosti až 29 % povrchu.

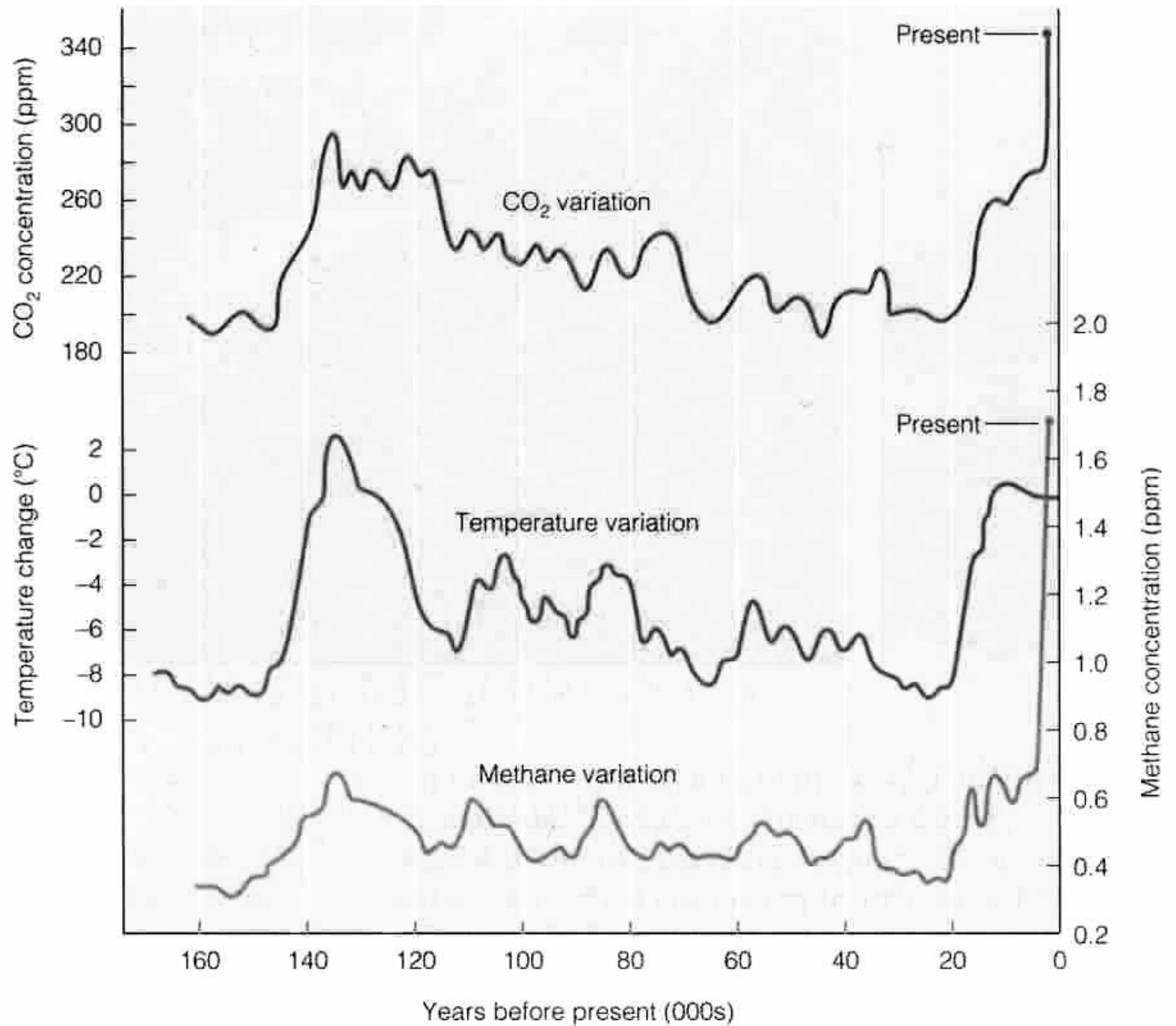

Příčiny
Excentricita
Precese

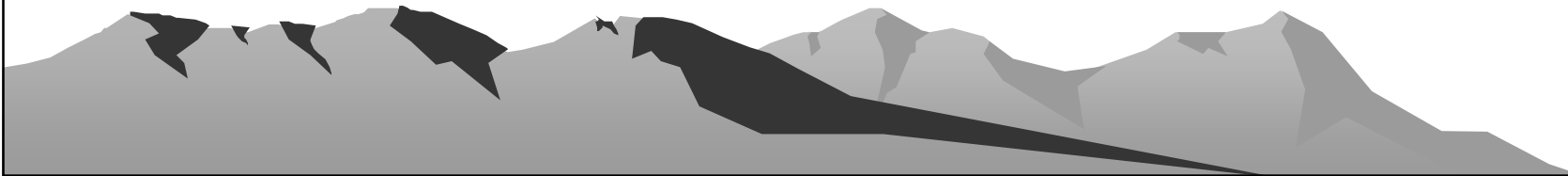
Příčiny

Vývoj

Hydrosféra

Cyklus vody

Global Water Reservoirs and Turnover Times

	<u>10³ km³</u>	<u>%</u>	<u>Turnover time</u>
Oceans	1,370,000	97.61	37,000 y
Polar Ice, Glaciers	29,000	2.08	16,000 y
Groundwater (actively exchanged)	4000	0.29	300 y
Freshwater lakes	125	0.009	10-100 y
Saline Lakes	104	0.008	10-10,000 y
Soil moisture	67	0.005	280 d
Atmosphere (water vapor)	14	0.0009	9 d
Rivers	1.32	0.00009	12-20 d

Hydrologický cyklus

Cesty

Odpaření (evaporace)

Srážky → **přímé odpaření**

→ **zachycení rostlinami** → **odpaření („vypocení“)**

→ **povrchový odtok**

→ **vsakování (infiltrace)** → **mělký oběh**

→ **rezervoár podzemní vody**

Rezervoáry

Oceán 97,5 %

Ssladké vody 2,5 %

1,85 % (74 % sladkých vod) stále zmrzlé polární pokrivy

0,64 % (98,5 % zbytku) podzemní voda

00,01 % atmosféra, povrchová voda (toky, jezera)

Zdroje

Dva hlavní faktory:

Kvalita

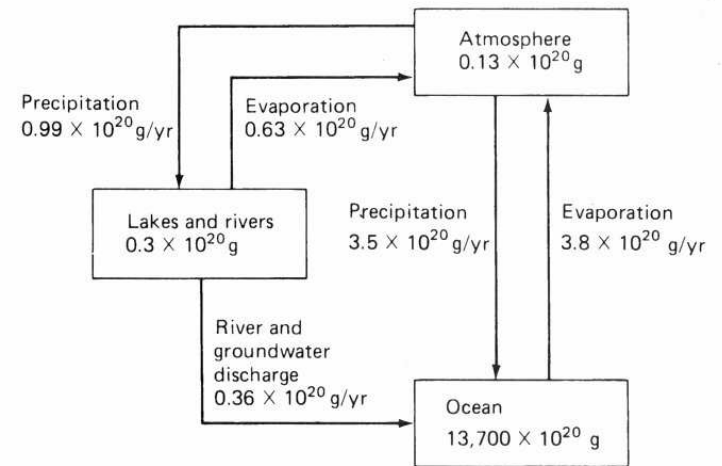
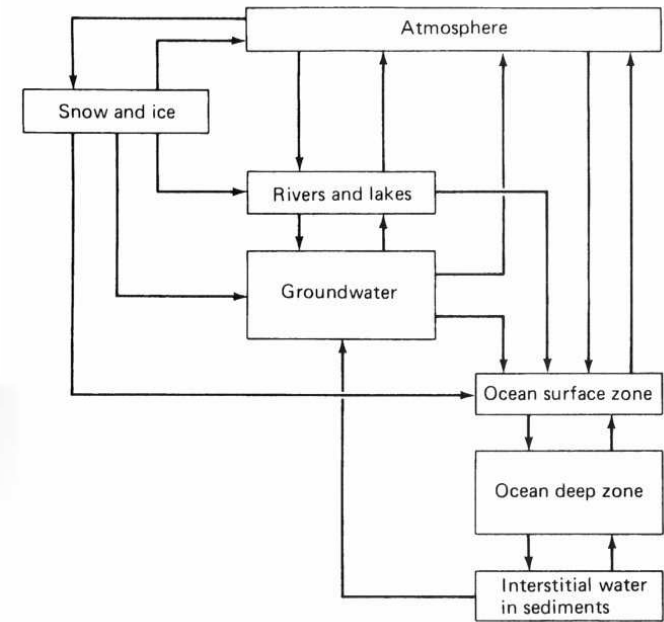
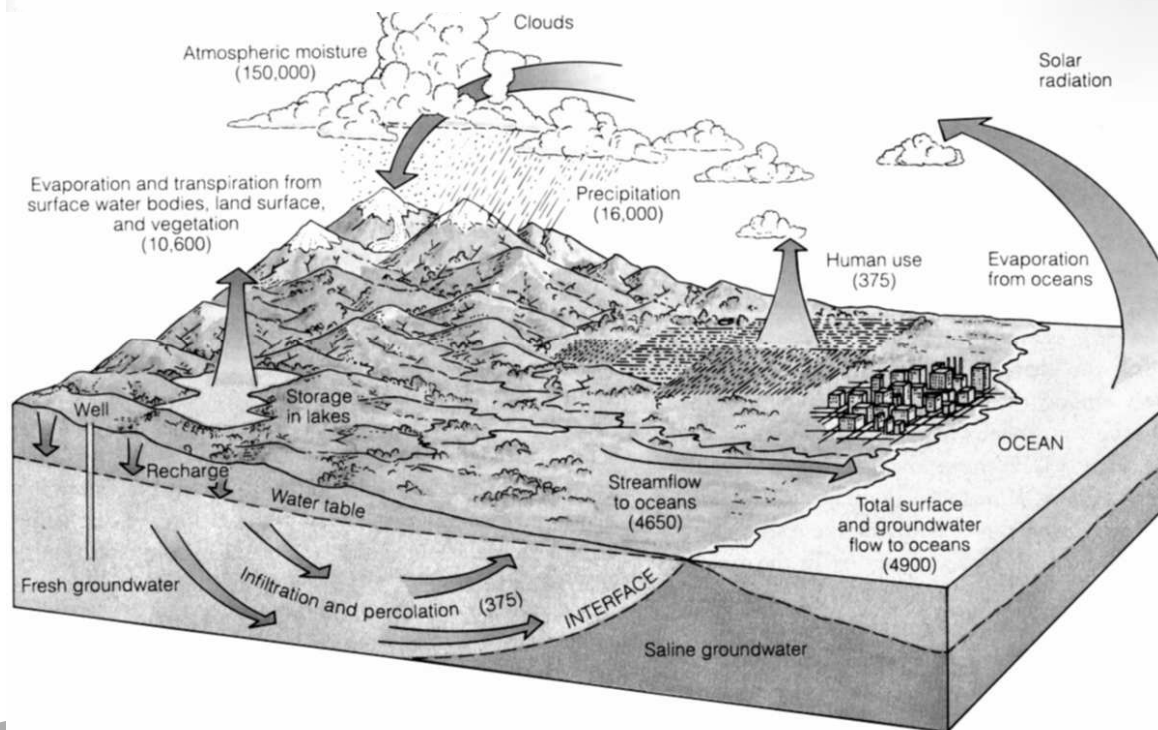
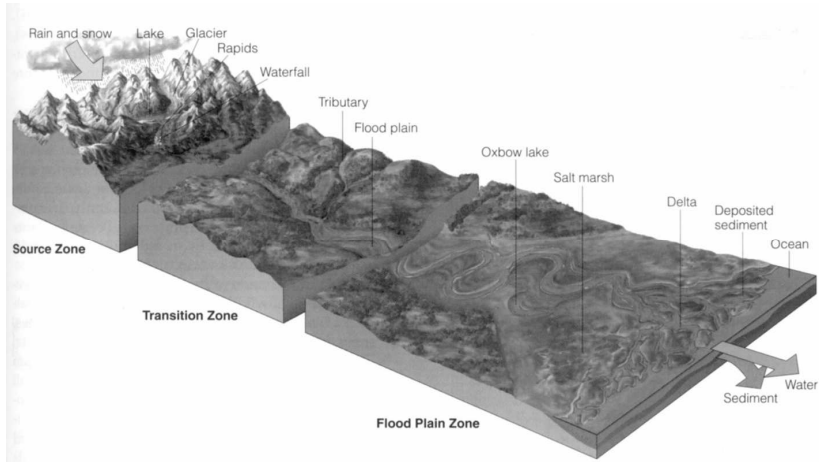
Množství

Podzemní voda

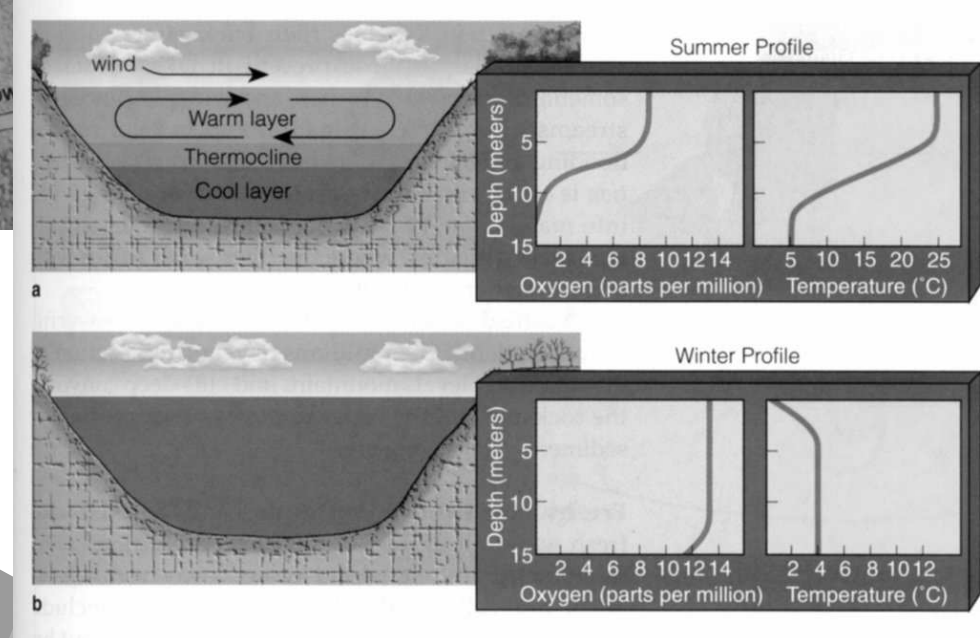
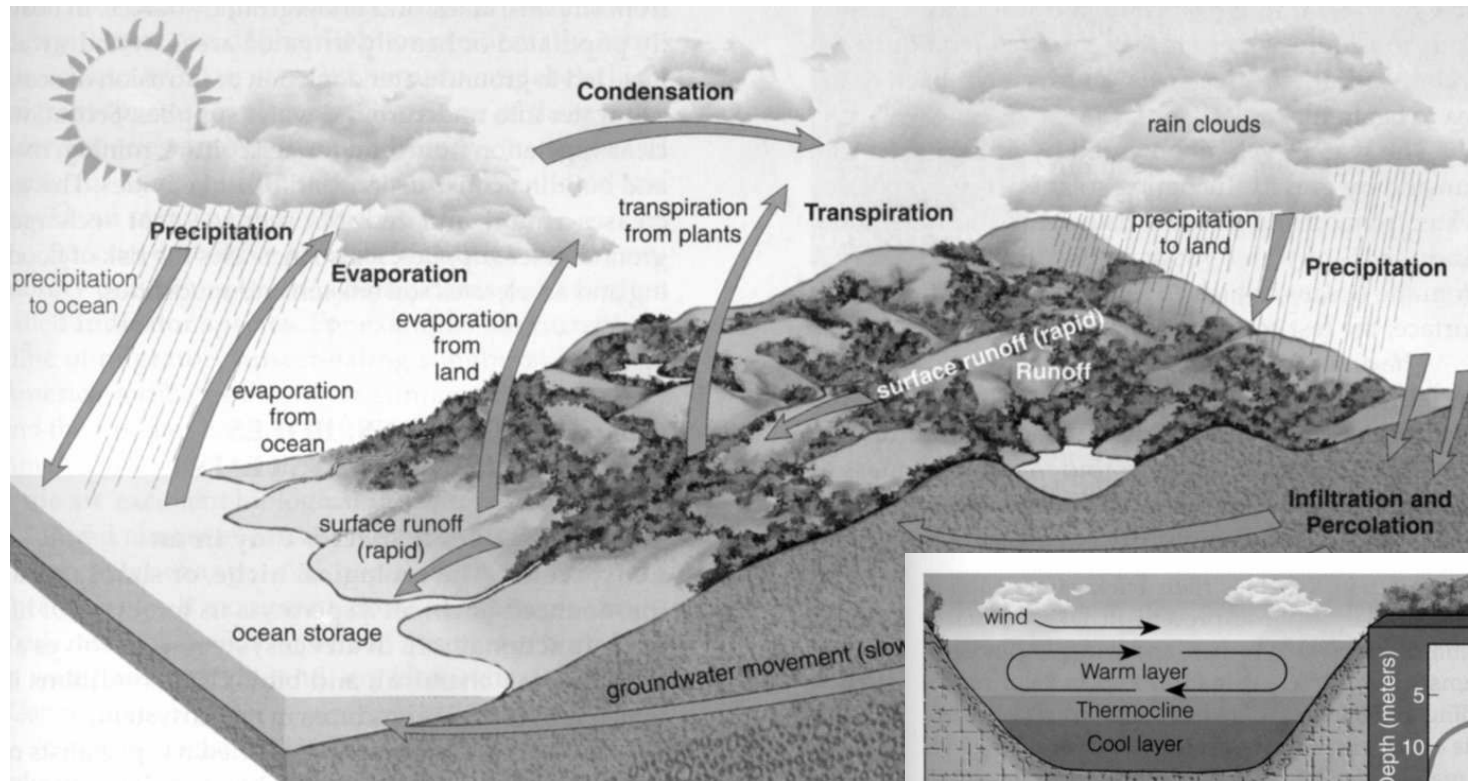
- **Méně než 1 % z celkového množství vody**
- **40× více než ve sladkovodních jezerech**
- **více než 98 % nezmrzlé vody v hydrologickém cyklu jako podzemní voda**
- **většinou v oblasti do 750 m**
- **objem ekvivalentní vrstvě 55 m vody na kontinentech**

Hydrologický cyklus

Hydrologický cyklus

Vlastnosti vody

Vlastnost	Působení a význam
vynikající rozpouštědlo	transport živin a odpadů, umožňuje průběh biogeochemických procesů
vysoká dielektrická konstanta	vysoká rozpustnost iontových sloučenin
vysoké povrchové napětí	kontrolní faktor pro fyziologii; kapky a povrchy
transparentní pro viditelné a krátké UV záření	bezbarvá dovoluje fotosyntézu ve vodném prostředí
největší hustota v kapalném stavu při 4 °C	led plave, izolace od promrznutí, udržení stratifikace
vysoké výparné teplo	určuje režim přenosu vody mezi atmosférou a vodou
vysoké teplo tání	stabilizace teplotního režimu při promrzání
vysoká tepelná kapacita	stabilizace teplotních podmínek

Distribuce látek

$[\text{OH}^-]$, $[\text{H}_2\text{CO}_3^*]$, $[\text{HCO}_3^-]$ a $[\text{CO}_3^{2-}]$

$c_T = [\text{H}_2\text{CO}_3^*] + [\text{HCO}_3^-] + [\text{CO}_3^{2-}] = \text{konst.}$

$K_1 = [\text{H}^+] [\text{HCO}_3^-] / [\text{H}_2\text{CO}_3^*]$

$K_2 = [\text{H}^+] [\text{CO}_3^{2-}] / [\text{HCO}_3^-]$

$K_w = [\text{H}^+] [\text{OH}^-]$

pH je určeno

hmotová bilance

disociace do prvního stupně

disociace do druhého stupně

autoprotolýza vody

$\alpha_0 = [\text{H}_2\text{CO}_3^*] / c_T$

$\alpha_1 = [\text{HCO}_3^-] / c_T$

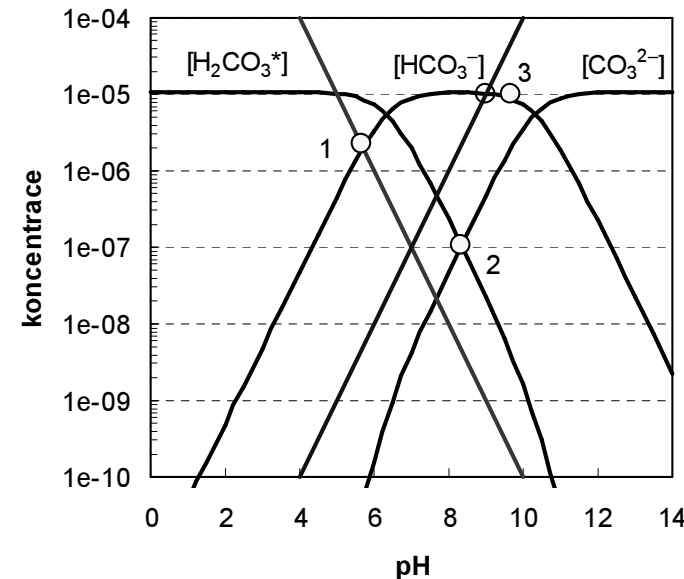
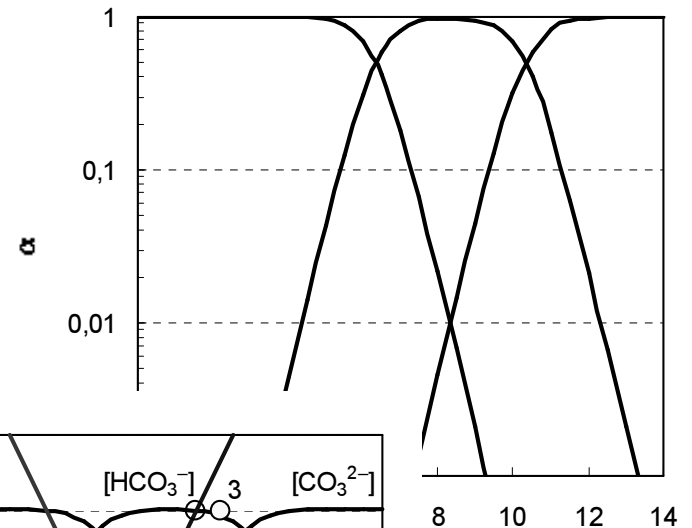
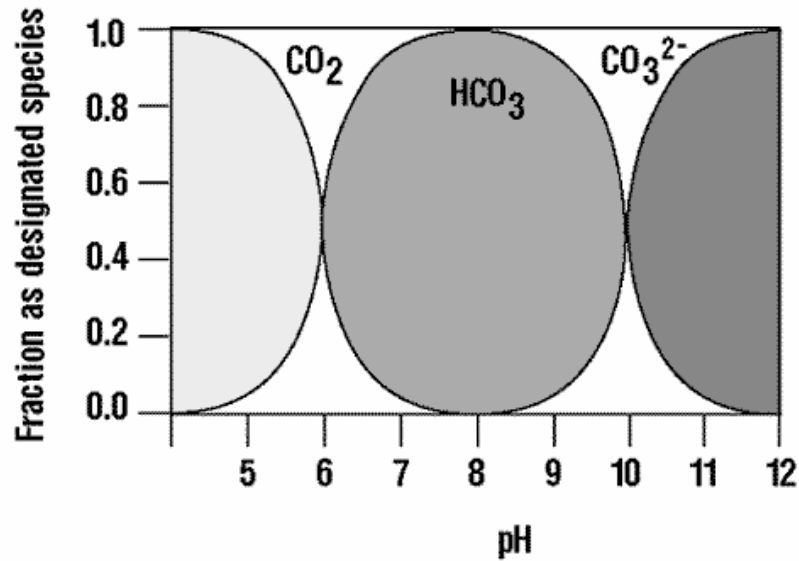
$\alpha_2 = [\text{CO}_3^{2-}] / c_T$

$c_T = [\text{H}_2\text{CO}_3^*] + [\text{HCO}_3^-] + [\text{CO}_3^{2-}]$

$[\text{H}_2\text{CO}_3^*] = \alpha_0 c_T$

$[\text{HCO}_3^-] = \alpha_1 c_T$

$[\text{CO}_3^{2-}] = \alpha_2 c_T$

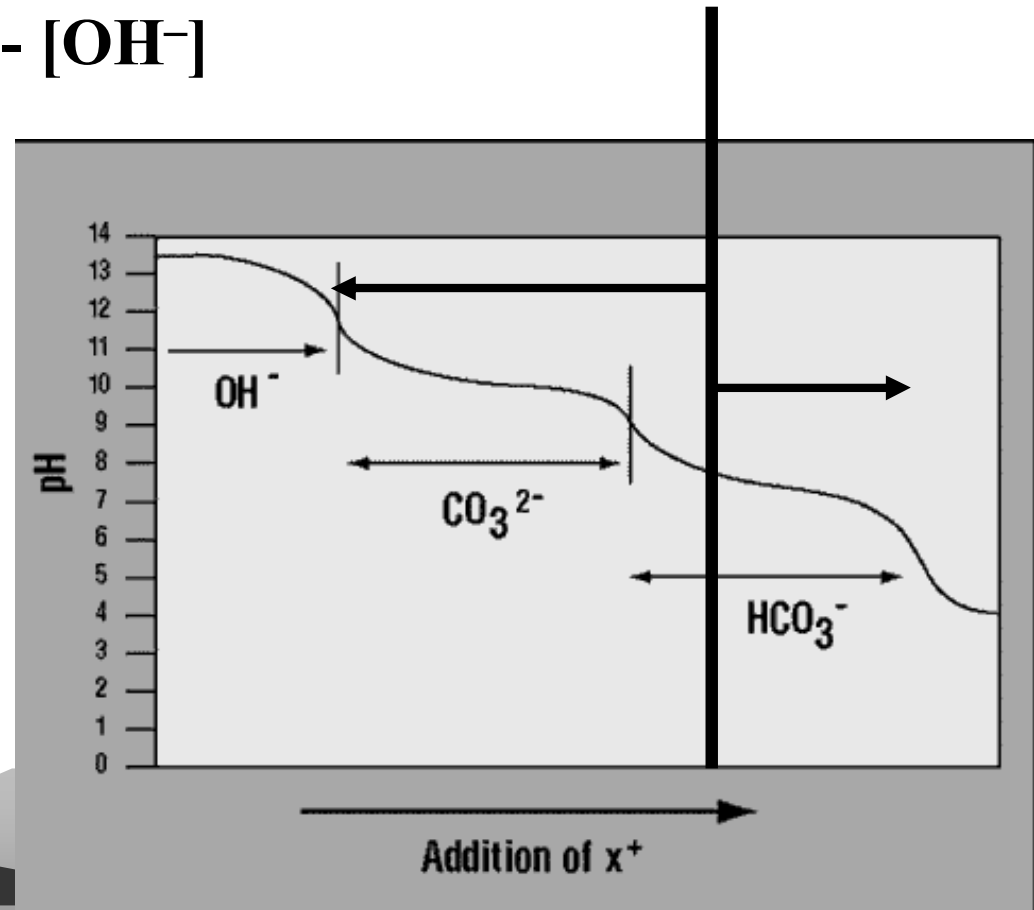
Alkalita a acidita

$$[\text{Alk}] = [\text{HCO}_3^-] + 2[\text{CO}_3^{2-}] + [\text{OH}^-] - [\text{H}^+]$$

$$[\text{Alk}] = c_T (\alpha_1 + 2 \alpha_2) + [\text{OH}^-] - [\text{H}^+]$$

$$[\text{Acy}] = 2 [\text{H}_2\text{CO}_3^*] + [\text{HCO}_3^-] + [\text{H}^+] - [\text{OH}^-]$$

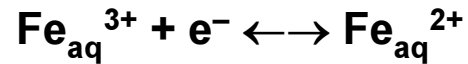
$$[\text{Acy}] = c_T (2 \alpha_0 + \alpha_1) + [\text{H}^+] - [\text{OH}^-]$$

Oxidace a redukce

Redox

$$\Delta G = -nF \Delta E$$

$$\Delta G = \Delta G^{\circ} + RT \ln \Pi$$

$$E = E^{\circ} - RT/nF \ln \Pi$$

$$E = E^{\circ} + RT/nF \ln a_{\text{ox}}/a_{\text{red}}$$

$$E = E^{\circ} + 0,0592/n \log a_{\text{ox}}/a_{\text{red}}$$

$$K = [\text{Fe}^{2+}] / \{[\text{Fe}^{3+}] [e^{-}]\}$$

$$p\varepsilon = -\log a_{e^{-}}$$

$$\log K = \log [\text{Fe}^{2+}] / [\text{Fe}^{3+}] + p\varepsilon$$

$$p\varepsilon = \log K - \log [\text{Fe}^{2+}] / [\text{Fe}^{3+}]$$

$$p\varepsilon^{\circ} = \log K \text{ a obecně } p\varepsilon^{\circ} = 1/n \log K$$

$$p\varepsilon = p\varepsilon^{\circ} - \log [\text{Fe}^{2+}] / [\text{Fe}^{3+}]$$

$$p\varepsilon = F Eh / (2,303 RT)$$

vysoké $p\varepsilon$

nízké $p\varepsilon$

– oxidační podmínky

– redukční podmínky

$p\varepsilon$ vody v rovnováze se vzduchem je + 13,58

Oxidace a redukce

Oxidační stav je důležitý

Hg, HgCH_3^+ , $\text{Hg}(\text{CH}_3)_2$ methylrtuť je mnohem toxičtější než ryzí Hg
 Cr^{VI} je mnohem toxičtější než ostatní formy ($\text{Cr}^{\text{III, IV}}$)

Oxidační stavy ve sloučeninách

H	vždy 1+
O	vždy 2-
alkalické kovy	vždy 1+
alkalické zeminy	vždy 2+

Dusík

N_2 , NH_3 , NO_3^- , NO_2^-

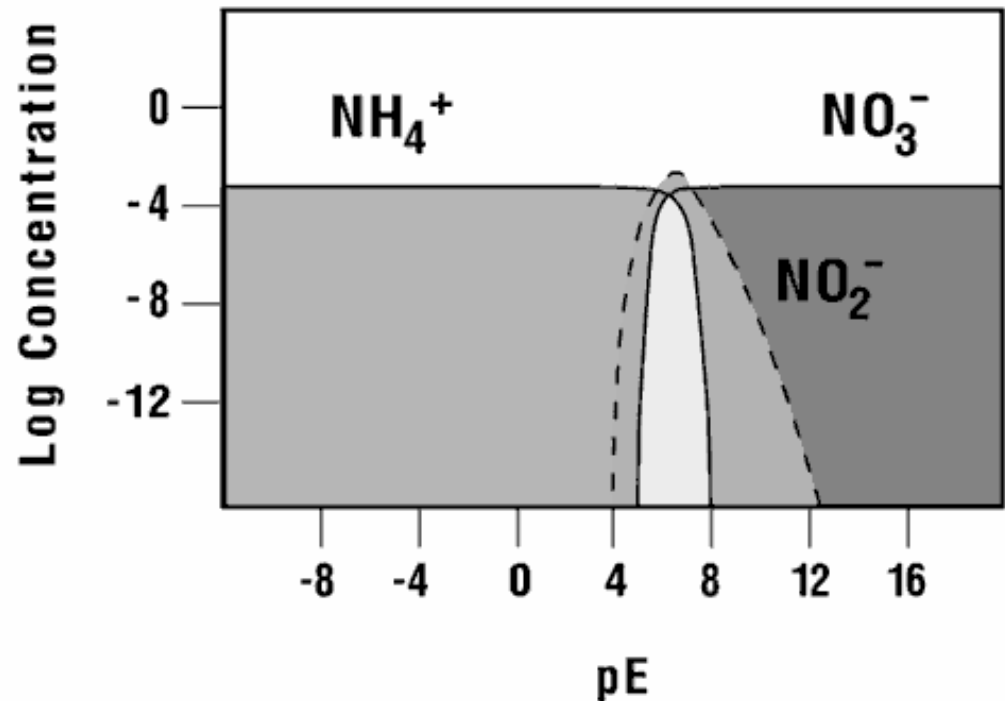
Síra

H_2S , S, SO_2 , SO_3 , SO_3^{2-} , SO_4^{2-}

Uhlík

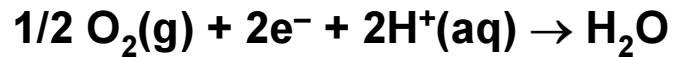
CH_4 , CH_2O , C, CO, CO_2

pE diagram ukazuje nejstabilnější formy v určitém vodném prostředí

Eh-pH a pε-pH diagramy

Eh-pH

$$Eh = Eh^\circ + 0,0592/2 \log \{ [p_{\text{O}_2}]^{1/2} [\text{H}^+]^2 \} / [\text{H}_2\text{O}]$$

$$Eh = Eh^\circ + 0,0592/2 \log [p_{\text{O}_2}]^{1/2} + 0,0592 \log [\text{H}^+]$$

$$Eh = Eh^\circ + 0,0592/2 \log [p_{\text{O}_2}]^{1/2} - 0,0592 \text{pH}$$

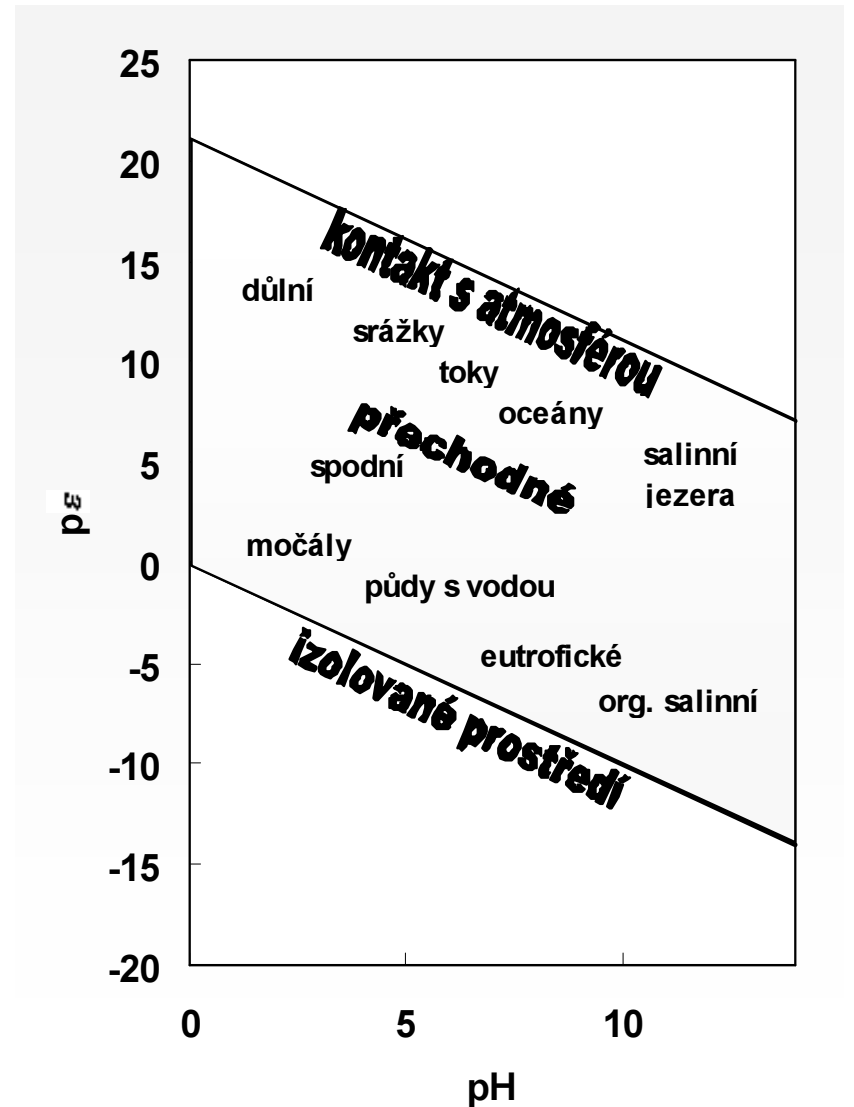
pε-pH

$$K = [\text{H}_2\text{O}] / \{ [p_{\text{O}_2}]^{1/2} [\text{e}^-]^2 [\text{H}^+]^2 \}$$

$$\log K = \log [\text{H}_2\text{O}] - 1/2 \log p_{\text{O}_2} + 2 p\varepsilon + 2 \text{pH}$$

pro 25°C, 0,1 MPa: $\log K = 41,56$

$$p\varepsilon = 20,78 - \text{pH}$$

Užití diagramů

Diagramy v grafické formě představují termodynamická data
Neudávají rychlost, s jakou se budou jednotlivé formy měnit

Předvídání podmínek vzniku minerálů

